

WWW.UNI.NS.R

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Преплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Доноси и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 15. У Сомбору 15. августа 1882. Год. XIV.

МАТЕРЊИ ЈЕЗИК.

Од К. Д. Ушинскога.
(Свршетак.)

Ђило би смешно, кад неби било тако жалосно, што ти плодови учења стају човека најлепше доба живота, већу чест времена у ком се учи, и што су на штету правом знању матерњег језика, који кад деца употребљују казне се као за какву непристојност или неваљалство. Души је детињој потреба да се изјављује у формама природеним, њој симпатичким, у којима би се тако лако, тако мило развијала, али васпитач говори: „несме бити!“ — и не само да успорава, него и зауставља душевни развитак. Тупавост мисли и осећаја, недостајање душевне тоpline и појезије, превага речи над мисли, то су последице тог васпитачког старања.

Заиста је чудновато, ако и сасвим појмљиво, да се у нас страном литературом занимају поглавито они, који су сами научили стране језике. Многи наши преводиоци, који су бар колико толико упознали Русију са благом енглеске литературе, не могу ни десет речи да кажу енглески или да прочитају на глас ред из списатеља, ког су заволели и ког сасвим добро разумеју. Не одобравамо истина тако потпуно занемаравање форме, јер је и у самим звуцима скривено много особитости и лепоте језика, али искрено исповедамо, да кад би имали да бирамо увек би, ма да ће се то многим чудно видети, дали првенство језгри пред љуском. И ако људи, који су у раној младости и без сваког напора научили неколико страних језика, ипак их ретко после на што корисно употребљују, то је томе један од главних узрока, што није утицао матерњи језик као што треба на природан развитак душе њихове. Знање страног језика, ко-

је се стече тим начином, не образује још. Колико је у нас људи, што говоре француски, а мисле сасвим по татарски!

Надамо се, да из овога, што рекосмо, нико неће моћи да суди, као да ми војујемо уопште против учења страних језика; баш обратно сматрамо ми то учење за потребно у одгајању људи образованих сталежа, наиме код нас у Русији. Кажемо још више: Једино знање страних европских језика, нарочито језика живих, може помоћи Русу да дође до темељног, самосталног, свестраног развитака, и без тога знања остаће за њега прав и широк пут науке за увек затворен. Недовршеност, нејасност, ненотпуност, једностраност, нетемељитост знања и појмова теретно ће осећати и најразумнији човек, ако нема кључ за ризницу западне науке и литературе. Ми не само да не војујемо против знања језика, него смо мњења, да то учење није ни издалека у нашим школама достигло онај степен, па ком би бити имало, и то не само у гимназијама, семинарима и друштвима, него и у оним школама и заводима, из којих излазе младићи, који веома добро имају у власти један или два страна језика. Још смо тог мњења, да енглески језик треба исто тако да се учи као немачки и француски у свима школским заводима, којима је тежња да даду неко потпуно образовање. Тврдимо само :

1. Главна цељ при сваком учењу језика треба да буде познавање литературе, за тим гимнастика мисли и најпосле, ако је могуће, практично овладање тих језика; међутим се код нас дојако ради обратно.

2. Учење страних језика не сме да почне одвећ рано, никад пре, но што се не види, да је матерњи језик пустио дубоко жиле. У том погледу не може се установити рок. Код гдеког детета може се почети у 7. или 8. години (никад пре !); код другог у 10. или 12.; код деце, која имају слабе способности, боље је да се не почне никад: стран језик добрим би угушио и онако слабо схватаће. Зар није боље, да човек научи да матерњим језиком исказује бар колико толико уредне мисли, него да у три језика показује своју глупост? Знамо, да француски језик служи често за то, да се сакрије глупост човека, јер му дозвољава, да се дичи туђим разумом, оштроумним и zgodним фразама, и тек пошто таквог господина привољемо, да говори руски, видимо најпосле, какав је то глупак. Али таква цељ не спада у педагогику.

3. Страни језици треба да се уче један за другим, никад по два заједно, што је већ само собом јасно из појма о језику, који смо се горе трудили да изложимо. Учењу другог страног језика ваља приступити истом онда, кад је дете стекло у првом довољно сигурности. Журајива систематичност у заводима завела је у већини наших школа једновремено, истомерно напредујуће учење два страна језика; али последице су веома смутне, и деца гонећи два зеца, не догоне обично ни једног, него излазе из школа са стечевином од неколико граматикалних облика и неколико стотина речи из оба језика. И нашто ће да им послужи таково знање? Знање језика само је тада стално, ако човек постигне бар површно да чита, иначе нема никакве вредности. Ако гдекоји заводима немају средстава, да би као што треба могли да изуче два страна језика, зар неби онда боље било да се задовоље само са једним језиком и да на њега употребе сво време? Или зар није боље да се зна један стран језик, него да се не знају два? То је тако јасна истина, и ипак смо се четири године залуду трудили, да о тој истини убедимо извесног врло знаменитог педагога; зато нека читалац не замари, што смо се одважили да искажемо истину, која је тако проста.

4. При учењу страних језика треба напредовати колико могуће брзо, јер ништа није тако важно, као непрестано вежбање и понављање, које стаје на пут заборављању. Установљење два сата на недељу за стран језик, што код нас често налазимо, сведочи само о потпуном недостатку педагошких знаности у онога, који га је издао. Не два, ни четири, него шест, седам сати на недељу треба посветити у почетку страном језику, ако смо ради да тим учењем постигнемо какве резултате, а не да време узалуд убијамо. Прво учење сваког страног језика спојено је с извесним тешкоћама, преко којих ваља дете да се преведе што брже. Кад почне једном гдешто да разумева и да чита гдекоје лаке ствари, онда му рад постаје већ пријатан; тада већ не треба ни много времена ни много труда, да се сачува и усаврши стечено знање, те се може приступити исто тако оданом учењу другог језика. Тако се у ствари ради на страни, где хоће учењем да постигну истакнуту цел а не само да прођу прописану основу. Шта може бити смешније, некорисније, несавесније — него да се по седам или осам година учи француско и немачко мењање, а тим се многи наши наставни заводи занимају.

5. *Што већма уче деца стране језике, у толико више морају да се уче у исто време матерњем језику.* Једино тим може да се предупреди неизбежна штета за душеван развитак детета, која произлази из неуморног неговања страног језика. Чим дете слободно разуме лаке ствари у страном језику, одмах треба то да употреби за вежбање у матерњем језику превађањем тих ствари на руски помоћу руског учитеља. Познавање родног језика из народне књижевности, из народних песама, из дела на родних писаца, из живог говора народног ваља непрекидно да дела против страних живаља и да их промењује у руски дух.

Рећи ће нам, да тим начином пеће деца никад доћи до тако лепог, чистог француског изговора, као кад би учила стран језик заједно са матерњим или још раније. То је цела истина! Али коме правцан развитак разума, обилност душевнога живота, развој мисли и осећаја, појезија у души, народност човека, подобност негова да буде од користи отачеству, морал и религиозност деце пису ништа према лепом изговору парижком — тај се забадава мучно читањем нашег чланка.

УЧИТЕЉ ДА БУДЕ СВЕШТЕНИК.

Од Ст. Коњовића учитеља.

Учитељство и свештенство су такове две народне установе, које постоје међу нама Србима од памтивека. Оба чиниоца и свештеник и учитељ беху некад два тела а једна душа. Њихов задатак беше учити друге; једни мале а други велике. Они имађаху једну мету, они ходише једним путем да постигну своју цел; а та њихова цел беше света и нај-узвишенија. — Да ли та два чиниоца народна и данас раде и иду оним истим путем, којим су њихови предходници радили и ишли? — На то питање волим да и пређутим, но да одговорим; то ћу оставити за други пут или другом вештијем перу, а ја ћу овом приликом да пређем на питање: Од кога постају данашњи свештеници?

Закон по ком је устројена данашња богословија, изрично каже, да се у тај завод припуштају младићи који су свршивши осми гимназијални разред положили и испит зрелости. Врло су лепе намере руководиле наше законодавце, али шта да кажемо о искуству, што смо стекли за ово кратко време од како је богословија поново на новом темељу отворена и устројена? Искуство нам доказује да потреба изискује више пјатомаца него што се јавише са испитом зрелости. Па шта се морало урадити? Примани су за ово неколико година а и сад се примају као нередовни ученици у богословију и из нижих гимназијалних и реалних разреда под условом да у течају богословског курса, или после надокнадити имају законом прописане науке. Како се надокнађују те науке, то ћете и сами појмити! — Даље, потреба је дотле довела, да су ти нередовни богослови

и у свештеничким примани и они ће у чину сестати и као такови ће и до смрти делати. Због овога се не може нико кривити; јер потреба се мора подмирити ма којим путем, то је природан закон.

Дакле према искуству и данашњим потребама неодговара овај начин примања у богословију закону бољитка, угледа и напредка свештеничког а по том и народног. Ради измене овог нередовног примања — што се по данашњем устројству мора практиковати — слободан сам следећи скромни предлог са малим разјаснењем на среду изнети и стручњацима за предмет размишљања поставити, о чему молимо да нам се наше мисли и жеље разлозима подпомогну, или, ако никако неодговарају цели, да се довољним разлозима опровргну.

Уз данашњи закон за примање у богословију, држим да се својим путем и начином једна овака алинеја има додати: *„Даље пак примају се у богословски завод — за редовне, односно за приватне ученике уз дужност полагања најстрожијег испита на свршетку сваке године, — сви српско-народни учитељи, који су законом прописане предходне школе свршили, редовно српску вероисповедну учитељску школу свршили и учитељски испит најмање са добрим успехом положили; а затим се оваки богослови за свештенике само могу рукоположити онда, кад буду учитељско звање најмање 10 година тачно и савестно одржавали, и зато се време у моралном и религиозном погледу примерно владали.“* — Разуме се по себи да неби смело бити ни по законском чланку ни по његовој алинеји никаквих изузетака, јер у овом случају потреба би се са свим подмирила, него би се морало у свему строго тих правила придржавати. У том случају држим да би много боље богослове имали, односно и учитеље и свештенике него што их данас имамо од нередовних богослова, што тим путем без испита зрелости у чин долазе. О онима који су редовним путем положили испит зрелости немамо никаквих приговора; напротив желити се мора, да овакових што више буде, о њима је у своје време било говора, но ћемо овом приликом да на учитеље обратимо пажњу.

Овај предлог слободан сам разјаснити следећим наводима:

1. Најновијим решењем министра просвете . . . да се при молбама за наименовање у државна звања има сматрати диплома о учитељској способности за онако важну као год сведочанство зрелости других потражилаца (Шк. л. о. г. бр. 7.) — Дакле по томе учитељска диплома сматра се као сведочба зрелости, што би требало да и за ступање у богословију важи; јер су свршени приправници српски и испитани учитељи за свештенички чин јамачно стручније спремнији, него гимназисте из страних несрпских гимназија.

2. По данашњем устројству одају се мало младих људи и на једно и на друго звање, а у овом случају би се много више и бољих ђака одавало на учитељство а по том и на свештенство. По данашњем учитељском положају кад помисли млад човек на своју будућност, на своју старост, тврдо је уверен да ће га са његовом породицом постићи горка судба садашњих старих учитеља! То је управо прави узрок што се мало младића одају на учитељско звање а на против овим би се начином све

то избегло; јер би се учитељ богослов надати могао, да ће временом као свештеник будућност своју обезбедити.

3. Споменуто је већ да би такови свештеници стручно спремноји били за свој чин него по данашњем устројству. Ја сам тврдо уверен да за богослове учење грчког и латинског језика има ту цел да св. писмо и дела св. отаца могу на оба та језика читати и штудирати, али до тога савршенства мало их дођу и ти се само као изузетци сматрати могу. Напротив много је нужднији сваком нашем свештенику славенски језик, а тај се да добро научити за 3 године у учитељској школи; даље да неспомињем слабо знање свога матерњег језика код оних данашњих богослова, који нису србску гимназију свршили. Математичне науке што се у вишим гимназијалним разредима уче, треба да служе као средство за развије ума човечијег а сврх тога друге, практичне вредности за свештенике немају. Остали предмети уче се у учитељској школи као год и у висшој гимназији и реалци, и то се још уче на србском језику, што далеко више вредности има, него кад се на туђем језику уче. Покрај тога овде се учи педагогија, дидактика и методика, обширна наука хришћанска, црквено правило и појање, а сви ови предмети имају велике практичне вредности и за свештеника као и за учитеља; па пошто би морао испитани учитељ и богословске науке редовно или приватно научити, да се може строгом богословском испиту подврћи, уверен сам да ће тако спремно свештеник у подпуном смислу речи моћи одговорити своје узвишеном и светом позиву. (Свршиће се.)

П О С Л О В Н И К

срезког учитељског збора Будимског.

(Свршетак.)

VI. Већање збора.

§. 11. Пошто председник отвори састанак збора, долазе на дневни ред:

1. Предмети које одреди епар. шк. одбор за већање на збору.
2. Предмети, који нетрпе никаквог отлагања.
3. Предмети, који су по гласу записника остали прошлога састанка нерешени или недовршени.
4. Предмети по делокругу збора означени у §. 10.

5. Пишени предлози појединих чланова збора поднесени председнику пре састанка збора, или за трајања истога.

§. 12. Чланови, који желе говорити о предмету који је на дневном реду, пријављују се бележнику, и говоре по реду пријаве.

У једном предмету може сваки члан само једанпут говорити, а предлагач има још завршну реч.

Осим предлагача може и други пут говорити:

1. Онај, коме то збор на питање председника допусти.
2. Извештач каквог одбора ради разјашњења ствари.

Да у свако доба говоре могу тражити:

- а) који желе одговорити на лично питање;
- б) који се позивљу на пословник;

в) који предлажу да се заврши расправа и пређе на дневни ред.

VII. Председник збора.

§. 13. Председник руководи саветовање збора и може говорити у свакоме предмету кадгод то нађе за добро.

Ако би се који говорник удалио од предмета, који је на дневном реду, упућује га председник да се држи ствари. Председник опомиње говорника, који квари ред или упада у реч другоме, или употребљује увредљиве изразе и упућује га на ред.

Ако који говорник и после друге председникове опомене ред квари, увредљиве изразе употребљује, може му збор на предлог председников у том предмету реч одузети, а ако и ово не помаже, ставља му збор у записник укор.

У случају, да у току саветовања неред тако овлада, да га председник није у стању одклонити, одгађа он седницу на по сата, а после по нужди и сасвим распусти и подноси о томе пријаву ен. школ. одбору.

§. 14. Кад се предмет, о коме се већа, доста изрици, ставља председник о њему питања и подноси га збору на гласање.

Гласање се може наредити, кад то захтевају 3 члана.

Питање, о коме ће да се гласа ваља председник тако да стави, да се на њега може гласати са „да“ или са „не“.

Чланови имају право говорити о томе како да се стави питање за гласање.

§. 15. На гласање изложи се прво предлог изасланог одбора, односно предлога на исправци на њега, а за тим остали предлози, допуне и исправци оним редом којим су поднешени.

У повчаним предметима гласа се прво о већој своти.

Гласа се било устајањем, било поименце. Поименце гласа се само онда, кад председник не може да изузме на којој је страни већина.

Одлуке се доносе већином гласова присутних, а ако се гласови једнако поделе, решава глас председников.

Нико не може гласати у ствари, која се њега лично тиче.

При гласању нема места разлозима, зашто ко гласа овако или онако.

§. 16. Против донесених одлука нема ни један члан право приговорити, али може захтевати, да одвоји своје мишљење у записнику.

У једној седници једном одбачени предмет не може се поново на дневни ред ставити нити донешена одлука преиначити.

Одлуке збора извршује председник и извештава о томе идући састанак збора.

VIII. Записник збора.

§. 17. О целој раду збора води се записник у кратком изводу расправа и са јасно изведеним одлукама. У записник улази место и дан збора, име председника и перовође и именик присутних чланова, затим предмети већања својим редом.

Записник води и саставља перовођа збора, а потписује га председник и перовођа.

Записник се има сачинити још ва време трајања збора и у последњем састанку одоставити.

Подлиник записника остаје у школској архиви оне црквене општине, у којој је држан збор.

Равни прение записника подноси се најдаље за 14 дана по збору еп. школ. одбору на преглед.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(У српској учитељској школи у Карловцу) оспособљено је крајем ове шк. године њих седморо, и то: Данило Калембер из Коренице с одликом, Јелена Гаџешина из Карловца с врло добрим, Јефто Марковић из Деб. Брда, Милева Париповићева из Косиња, Петар Матић из Гор. Врховина, Јован Кирић, пр. учитељ у Срп. Пардању с добрим, Милован Бабић из Вељуне с довољним успехом. (Опширнији извештај у идућем броју.)

(Српска велика гимназија у Карловцима.) У овогодишњем програму налази се лена расправа „Особине ресавскога или косовопољског дијалекта“ од вредног нашег књижевника професора Јована Живановића. (Иста је и засебно отштампана.) Нема тога Србина, који не би с љубављу пратио развитак карловачке гимназије и баш с стога морало је крајње немило дирнути свакога, који је овогодишњи програм у руке узео, што у њему нема помена о православној вери, него се иста свуд низива „грчко-источна“, дакле именом, које нам је од неког времена (од г. 1865.) наметнуто, али које ниједан честит и свестан Србин не придева својој светој вери. Узрок тој жалосној појави нађосмо на с. 35., где се међу високим наредбама наводи наредба бана краљевина Хрв. Слав. и Далм. од 2. дец. бр. 3721, у којој се „*примекује*“ (sic!), да се наставни језик има звати само српски (дакле би могло бити и друкчије? У.), а наука вере има се означити са „грчко источна.“ Нема томе примера ни код једног свесног народа, да се на просту *примедбу* брише вековима поштовано и љубљено име, које је као свето чувано у карловачкој гимназији одкако је постала. А шта да кажемо за саму *примедбу*? Чудо нам је, да о овом жалосном чину ништа не нађосмо до сада поменуто у нашим јавним листовима. Је ли патронат ремонструвао? Заиста је крајње време, да се једном уреди правни положај карловачке гимназије као што је на прошлом сабору предлагао тадањи посланик проф. А. Сандић, јер иначе можемо још и то дочекати, да се карловачка гимназија неће смети звати ни српска. — Ове је године било 13 професора (заједно са управитељем и два катихете) а ученика 223, од којих вере „грчко-источне“ 201, римокатоличке 21, и евангелик 1. По завичају је било ученика из бивше хрватско-славонске крајине 123, из Хрватске 7, из Славоније 36, из Угарске 53 и из иноземства 4. За овогодишњи испит зрелости пријавило се 13 ученика.

(Православно богословско семенште у Задру.) У овогодишњем извештају налази се врстан чланак проф. Митрофана Шевића „Православне Исповједаније католическој и апостољској Цркви источној.“ Слушаоца богословије било је 21, и то 16 редовних и 5 ванредних (у IV. год. 5, у III. 8, у II. 5 и у I. 3). Од истих су били 14 у семеншту, а 7 ван семеншта. Из далматинске епархије било је 9, из боко-которске 3, из Босне 7 и из осталих епархија 2. Приправника за богословију има при задарској гимназији 18, при которској 12. У богословији предају: три редовна

професора (др. Ник. Милаш, архимандрит, који је уједио ректор; Љубомир Вуиновић и Митрофан Шевић, јеромонах), 1 сулент-професор (Никола Ракетић) и 1 учитељ (Тома Алагић, свештеник)

(*Кр. мушка и женска препарандија у Загребу.*) У овогодишњем извештају исте налази се ваљан чланак проф. И. Хоића: „Srvanjujuća geografija u obće, narose rak ogeografija.“ У мушком одељењу било је 111 ученика, од којих римо-католик 91, православних 20 и 1 унијат. (Од православних било је 13 Бугара из Источне Румелије). У женском одељењу било је 109 ученица, од којих римо-католичкиња 98, православних 7, унијаткиње 2 и јеврејкиње 2. Учитељском испиту подвргло се на мушком одељењу 30 редовних слушалаца и 5 приватиста, те су сви редовни испит положили; на женском одељењу од 37 редовних слушатељица положише учитељски испит 35, и то 18 с отликовањем. — Будуће школске године неће се више примати ученице у I. разред земаљске женске препарандије, пошто има већ толико испитаних учитељица, да надмашују фактичну потребу. Влада је с тога намерна, да напусти сасвим женску препарандију; у будуће образоваће се дакле учитељице опет само у самостанској препарандији.

(*Велика реалка у Раковцу.*) Добисмо годишње извешће о истој, у ком се налази њена историја од 1863 — 1881, т. ј. од доба кад је дотадања мала реалка претворена у велику па до данас. Из овога завода изишао је већ многи ваљани српски детић, што је у не малој мери заслуга врсног тамошњег катихете и професора, а честитог српског књижевника г. Николе Живковића. Ове године био је у раковачкој реалци 121 ученик, и то 75 римокатолика, 40 православних и 6 мојсијеваца. Наредбом зем. владе од 1. авг. о. г. укинута је вел. реалка у Раковцу, исто тако гимназија у Карловцу, а уместо тих завода биће потпуна реална гимназија у Раковцу.

(*Велика гимназија у Загребу*) имала је ове године 592 ученика, од којих 44 православних. Први разред имао је три одељења, а други, трећи и четврти по два.

(*Велика реалка у Осеку*) имала је ове године 101 ученика, од којих римокатолика 58, православних 18, израелићана 24, евангелика 5. Међу православнима било је 8 Бугара. Испит зрелости полагали су 6, а положили су 3.

(*Школе у Сарајеву.*) Сем српске мушке и женске основне школе и гимназије, које издржава српска православна општина у Сарајеву, постоје у главном граду Босне још и ови школски заводи: 1.) *Ц. кр. војнички дечачки пензионат.* Одговара основној школи, а главна му је циљ да децу бошњачку и тамошњих чиновника спрема за војничке заводе у монархији. Сви су ђаци униформисани. Ове школске године било је 65 питомаца (33 римокат., 17 православних, 13 мухамеданца и 2 јевреја). 2.) *Градска девојачка школа* са 120 ученица (30 римокат., 23 правосл., 61 јеврејка и 6 ученица других вероисповести.) 3.) *Општа пучка школа код милосрдних сестара* са 63 ученице (55 римокат. и 8 јеврејкиња). 4.) *Градска дечачка пучка школа* за 124 ученика (10 мухамед., 26 правосл., 64 римокат., 22 јевреја и 2 друге вероисповести). 5.) *Ц. кр. реална гимназија.* Ове је године имала

три разреда, а до године се отвара четврти. Ученика је било 116 (42 правосл., 42 римок., 4 еванг., 12 мухам. и 16 јевреја). Најпосле постоји још у Сарајеву 6.) *Основна школа аустроугарских Јевреја* и 7.) *завод босанско-херцеговачке сирочади*, што стоји под покровитељством познате племените добротворке мис Ирбијеве.

(*Поджупанијске учитељске скупштине.*) За поджупанију карловачку сазвана је скупштина за 11., 12 и 13. септ., за поджупанију јастребарску за 14., 15. и 16. септ. у Јастребарско, за загребачку поджупанију за 19., 20. и 21. септ. и за поджупанију сисачку и град Сисак за 27., 28. и 29. септ. у Вел. Горицу, све по нов. кал.

(*Већа школарина.*) Почињући од идуће школске године биће у Угарској по наредби министарства за јавну наставу у гимназијама и реалкама школарина 18 ф., а у престолници 24 ф.

(*Скупштина друштва комуналних учитеља бачко-бодрошке жупаније*) сазвана је ове године за 28. авг. по нов. кал. и следеће дане у Тител.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

11. „Славенски Апостоли Кирил и Методије и истина православља. Поводом римског покрета у 1880 г. год. противу православне цркве написао Др. Никодим Милаш архимандрит и професор богословије. Задар Печатња Ив. Водицке 1881.“

(Свршетак.)

У другом делу расправе о Пани (стр. 235.) на основу историје разлаже учени писац догађаје који проузроковаше разделење цркве. Први повод разделењу дао је Адријан I. папа римски, који је себе прогласио за наследника Апостола Петра који има власт над свима, и под којим су измишљена лажна декреталија Исидоровска. Затим Никола I. (858.) који се на основу декреталија оних прогласио за вселенскога епископа од кога зависе сви епископи и коме су и сами сабори подчињени; он је на сабору римском 863. предао анатеми свакога, који би се усудио подозревати о истини Исидорових декреталија и који се неби подчинио папској власти. — То подчињење ишло му је на западу лако, али није ишло лако на Истоку јер је од 857. године на патријершеском престолу Цариградском седио узвишени, и енергични Патријарх Фотије најученији муж својега века, који се није хтео подчинити неограниченој власти Рима, који није дозвољавао пани да се меша у Бугарску, која је спадала у дијецезу источног Патријарха, и пребацивао му је, што трпи да се увлачи у западну цркву криво веровање о исхођењу св. Духа. Папа Јован VIII. желећи успоставити мир у цркви пошље своје легате у Цариград на сабор, који свечано признаду Фотија за православног патријарха и у име панино опозову све оне новштине у вери, које су почели римљани у то доба уводити. Сабор је тај држан у Софији цркви 879. год. и био је последњи заједнички сабор целе цркве који наша православна црква и данас свето поштује. Тај се сабор држао баш оне године, кад је св. Методије био у Риму и кад је папа Јован VIII. његову науку за православну припознао. Али мир црквени наскоро се опет наруши јер патријарх Фотије нехтеде дозволити да се пана у Бугарску цркву меша и већ видимо да је други

наследник Јованов папа Стеван VI, бацно анатему на Методија и Фотија; на које се анатеме православни исток слабо освртао, али ту је био положен темељ неслоги и разјединењу, док најпосле није Михаила Каруларије патријарх Цариградски принуђен био због напекe охолости и умножених новотарија у западној цркви, као што су „Filioque,“ безквасан хљеб, пошћење суботе и т. д. избрисати име папино из читуље православних архијереја 1054. године. Унутарње стање римске цркве у то доба, по сведочби самих западних историка, било је зло да не може горе бити, а међутим се власт папина ширила на западу и њој су били подчињени и у самим светским делима цареви и краљи слепо верујући свему што папа учи и слушајући његове заповеди ма оне и противне биле св. еванђелију и здравоме разуму. По сведочби ученог Пихлера на западу се у то време веровало да папа није прости човек него Бог и „Што папа чини то Бог чини! Quod papa facit Deus facit!“ (види стр. 267.)

Наводећи затим како су римљани небратски и нечовечно поступали са источним хришћанима за време кретоносних ратова описује како су покушавали да подчине себи источну цркву на своме сабору у Лиону 1274. где је грчки цар Михаил Палеолог из политичних узрока преко свог посланика Георгија Акрополита и псеудопатријарха цариградског Германа и још неких подкупљених и нагоњених архијереја (види стр. 273.) признао унију с Римском црквом, али кад је видио да се на истоку жестока буна противу тога дигла, и да папа захтева од њега безусловну послушност, покајао се, прогнао је незаконита патријарха а призвао из заточења православног Патријарха Јосифа и плачући молио је за опроштај што је поверовао вероломним латинима, а син му Андроник већ 1283. свечано се уније као најгорег зла одрекао. Затим се (од стр. 275 — 280) живо представља јадно стање западне цркве у XIII. и XIV. веку кад су наједанпут по два и три папе владали и један другог проклињали и последњи покушај сајединења источне и западне цркве на сабору у Ферари и Флоренцу, којег декрет није хтео да подпише знаменити поборник Православија Марко Митрополит Ефески и којег закључке је сав православни исток најпре на сабору у Јерусалиму 1443. а затим на сабору у Цариграду 1450 ништавима прогласио, а за који је декрет у најновије време доказано да је подметут и лажан био, јер је другојачије гласио у оригиналу грчком, који се у британском музеуму чува, а другчије у латинском и у доцнијим грчким преписима. (О овоме види на стр. 282—285.)

У трећем делу расправе о Папи описује се протестовање хришћанских народа на западу противу самовоље и неограничене власти папичне и противу злоупотреба са индулгенцијама, што се завршило реформацијом која је преко 80 милиона душа отргла из недра римске цркве. Сабор Тридентински уместо да је повратио у западној цркви стари поредак и стару науку црквену, утврдио је и освештао све уметке и новотарије које папе од IX. до XVI. века примише. Језујите су међутим овладале у западној цркви и јавно училе да је „црква робиња папина, да црква мора примити сваку науку, какву папа захте прогласити; да папа не може погрешити у питањима вере (види стр. 296. и 297.) и напослетку је ствар до тога доведена, да је Пије IX. године 1861. најоштријим

реџма осудио сву цивилизацију и плодове цивилизације а на првом месту све конституције напредних држава (стр. 303); у својој енциклици од 8. Дек. 1864. прогласио је папа себе непогрешивим, а ту непокрешивост његову признао је и ватикански сабор 8. Дек. 1869. ма да при гласању за ово од 667 чланова одсуствоваху 133, међу којима и кардинал Шварцемберг, Архиепископ Паризки, и бискуп Ђаковачки Јурје Штросмајер, који је пре тога у једној саборској седници знаменитом својом беседом славно опрвргао учење о папској непогрешивости, али је доцније морао опозвати ту своју беседу и признати папину непогрешивост (стр. 306. и 307). — После тога сада већ јавно говоре и пишу претерани ревнитељи папске власти овако: Папа је видљиви Христос на земљи? Папа је средиште божанствене управе, живо ваплоћење власти Христове (види стр. 308). Ван онога што папа наређује нема ништа добра. Ти си данас једнак распетоме Христу! — Ја верујем у тебе, ја те обожавам! Свако право на земљи ништаво је пред правом папе! итд. (види стр. 309). —

Иза обширне расправе о Папи, из које овде тек најглавније у врло кратком изводу наведосмо, следи у поменутој књизи последња расправа: „Кирил и Методије и римски Папе“ (311—370.)

У овој расправи подробно и достаточнио опрвргнуто је доказивање нових римокатоличких хрватских у чењака, да су се просветитељи Славенски Кирил и Методије одрекли науке источне цркве или као што они веле „нечастивога Фотија“ и придружили западној римској цркви верујући оно што ова данас верује, и да су папе римске њезну љубав указивали Славенским просветитељима.

На основу историје и писмених споменика доказује учени писац да је Моравска припадала у дијецезу Патријаршије римске, да је латинско немачко свештенство све силе и интриге употребило да Кирилу и Методију, који су на позив Растислава кнеза Моравског из Цариграда у Моравску и Панонију дошли, сметају и да делање њихово униште; да су папе према својим интересима удешавали своје поступање према Кирилу и Методију час допуштајући Славенску службу у цркви час опет забрањујући, час благосиљајући рад Славенских апостола, час опет проклињући. Тако Папа Адријан II. у посланици својој славенским кнезовима Растиславу, Светополуку и Коцелу г. 870 изјављује, да је подиуно православно веровање проповедника Кирила и Методија, које је у њихову земљу послао благодастиви цар Михаил III; он одобрава Славенске књиге што их они преведоше и њему показаше, и свршивање службе Божије на Славенском језику, и признаје установу славенске архиепископије у југозападним славенским земљама. — Сачувало се и исповедање вере које су Кирил и Методије папи Адријану предали пре својега рукоположења; у њему се изрично признаје, да Дух свети од самога Бога Отца исходи. (Види цитат на стр. 321). И ово је учење папа за православно признао, јер још није било у Риму завладало учење јонаторско. Установу Славенске Архиепископије допустио је Папа што је тим желио ослабити власт немачких црквених великодостојника и Славенима се умилити, а Славенску Литургију допустио је по невољи и против предања римског, јер је

та литургија Славенима већ омиљела и они је сеникако нису хтели одрећи јер су желили науку Христову разумевати и разумно се Богу молити.

После повратка свога из Рима у Моравску Методије се много борио за светињу и чистоту православне науке, и многа гоњења претрпио је од латинско немачког свештенства, од тавозваних јопатораца и тријезичника, који су га дуже времена у тавници затворена држали. Рагислав је већ погинуо био у борби са непријатељима а на место њега владао је у Велеграду Светоплук који се дочепао престола помоћу латинско немачке странке. Ова користећи се својим положајем на двору кнежевом сметала је много архипастирској просветној служби Методијевој и на тужбу њену папа Јован VIII. преко легата свога Павла потврди Методија за архијерејског епископа али му забрани служити на славенском језику. Међутим се Методије на ову забрану није освртао, него је и даље продужио своје архипастирско делање учећи народ и служећи службу Божију на славенском језику тим више што је г. 874. наступило било сјајно доба Моравске и Панонске кнежевине, кад је немачки краљ Лудвик после дуже борбе морао мира тражити од славенских кнежева Светоплука и Коцела. „Методије веран начелима оне цркве, која га је на проповед послала, није се ни осврнуо на забрану папину, него је продужио служити литургију славенски онако исто, као што је служио од првога дана, кад је са братом својим у Моравску дошао, и као што је служио после до краја живота свога. — Ова непослушност Методијева на папину наредбу саставља најтежу тачку за римљање, који се старају да нам докажу, како је Методије безусловно одан и покоран вазда био папи, признавајући његову власт не само над собом, него и над свом црквом, и наравно његову непогрешивост“ (види стр. 336. и 337.)

На поновљене лажне тужбе јопатораца и тријезичника папа Јован VIII. позове Методија у Рим, и овај свестан у своју правичност отиде тамо и оправда се. Папа свечано призна православље Методијево, налази га невиним у свему у чему су га непријатељи његови оптужили били, и необзирући се на своје досаданње забране, допушта му да и на даље може на славенском језику служити и евангелије читати, и признаје да је то сугласно са установама и обичајима римске цркве.

Доба кад се ово догађало било је баш оно, кад је Фотије поново ступио на престол патријаршије Цариградске и кад је Јован VIII. свечано осудио био поступак Рима с Фотијем, признао истога правилним патријархом и у особитој посланици преузнио његово православље и његове врлине.

Међутим све што је Јован VIII. тада учинио, произлазило је из интереса себичног, а не из љубави према Славенима. Он је поставио Вихинга најжешћег противника Методијевог за епископа у Њитри, па је овај и даље Методију досађивао, и кад се овај на то папи тужио, папа га је само световао да трпи, а није хтео уклонити Вихинга. Методије понављајући сад већ чему се може од Рима надати и прекрши 881. све одношаје с Римом, одлучио је упорне свештенике и предавши анатему јопаторце и тријезичнике одуцује у Цариград где је збиља код патријаршког престола и нашао ону утеху, коју је од Рима узалуд тако дуго очекивао. Вратив-

ши се из Цариграда у Моравску 885. осећајући да је близо смрти, назначи себи за преемника једног од својих ученика по имену Горазда и 6. Априла 885. умре у Моравској а по свој прилици у Велеграду, давши онима, који му беху уз самртну постељу при последњем коњу савет да чувају свето православље да га бране од јеретика. Последњи благослов свој заврши он речма: „Свемогући Бог Отац, и од Њега вјечно рођени син, и Свети Дух, који од Отца исходи, нека вас напути на сваку истину и нека вас сачува непорочнима!“ (Види стр. 351.)

После смрти Методијеве Папа Стеван VI. још исте године преда анатели Методија и његову науку и најстрожије забрани Славенску литургију. Ученици Методијеви Горазд, Климент, Лаврентије, Наум, и Ангеларије нехотећи се покорити латинима и чврсто остајући у вери православној, са 200 свештеника, после различитих мука, што су претрпнати морали од јонатораца и тријезичника протерани буду из Моравске до граница Бугарске, у којој нађу себи уточиште 886. године (стр. 361).

Али велико дело Кирила и Методија није ипак пропало. Њиме су се користили православни Славени чувајући као свети аманет науку, коју су им они предали, и као драгоцену благо писмо, које су они пронашли, лепену ћирилицу! „Славени, који остадоше вјерни науци својих првопросветитеља, у народној својој цркви нађоше увек ону снагу, која им је у разним историјским приликама потребита била, да своје име, свој народни понос сачувају, а у тој истој и само у тој цркви моћи ће они наћи снаге противу својих непријатеља, моћи ће неповређеним сачувати своје народне особине и они Славени, који силом прилика одступише од науке својих св. апостола, који запустише ћирилово писмо. Само у цркви, у којој се чува наука св. Кирила и Методија, Славени може бити сигуран, да ће му име и особине народне очуване бити, и да ће моћи у свјету извршити ону задаћу, која је Славенима намењена; ван те цркве тражити ослона својој народности машта је.“

Завршујући ову последњу расправу писац у интересу мира и љубави упозорава све и свакога на узвишени значај вјерске сношљивости (толеранције) препоручујући је као једну од највећих хришћанских врлина најире својима пак онда и онима с којима нам је одређено да заједно живимо.

У додатку штампане су адресе бокоторског и далматинског свештенства преосвештеним епископима Герасиму Петрановићу и Стефану Кнежевићу, поводом архинастирских посланица, што их ови ревностни Архиепископи о Ускрсу и о Духовима 1881. године пастви својој послаше чувајући их од хитросплетених језуитских примамљивања.

Пошто смо у кратко саопштили језгру садржаја овог веома знатног и редког у нашој духовној књижевности дела, које је трудољубиви и учени писац у одбрану „Истине православља“ по најбољим оригиналним изворима вешто написао, за дужност сматрамо дело то најтоплије препоручити нашем пречастном свештенству, народним учитељима, црквеним и школским общтинама и свима образованим и имућнијим љубитељима светога православља.

Цена је књизи тој два форинта или пет динара, а добити се може код самога писца и у свим србским књижарама.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

12. *Мали свет књижице за српску децу* пише чика Степа. Издање са сликама парне штамарије Николе Димитријевића у Новом Саду. Свеска прва 8^о с. 48. Цена 20 н.

Болеет пишчева била је узрок, што ова давно навештена књига није пре угледала света. Чика Степа је тако добро познат са свога начина, којим се деци приближује, да нам не остаје шта друго да кажемо, него да је и овом књижицом погодио потребе „малога света.“ У басни и причи препоручује он малом свету врлине и одвраћа га од порока. Особито нам се допада тежња пишчева, да заинтересује децу за природу. Књижица је пуна слика, које су све чисто израђене.

Р А З Н О.

(*Књижевност.*) Од познатог нашег хумористе Абуказема (дра И. Огњановића) изашла је трећа свеска његових шаљивих списа, што их под насловом „Шала и сатира“ издаје књижара Луке Јоцића и друга у Н. Саду. — Добисмо дело: *Razprava o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokēih u pogledu narodnom, vjerskom, umnom, gradjanskom. Napisao Ivan Antunovich, kalačkobačke biskupije svećenik.*“ Дело одише топлим родољубљем, али зове Србе у јединоспасавајући Рим.

(*Матица српска.*) Редовна годишња главна скупштина биће 4. септ. у Н. Саду.

Н Е К Р О Л О Г.

11. јула преминуо је у Дрездену познати немачки писац омладинских књига *Франц Хофман*. Било му је 68. год. На књижевно поље ступио је г. 1840. и од тог доба изашло је далеко преко 100 производа његовог пера (приче, басне и т. д.), од којих је више њих и на српски преведено. — 28. јула преминуо је у Београду у 80. години *Атанасије Николић*, патриотски српски књижевник и велики прегалац на пољу народног напредка. Од њега је потекао познат позоривни комад „Зидање Раванице.“ Неуморно се старао око украшења српске престолнице, подигао је Топчидер и прву земљоделску школу. Нека му је вечан спомен! — Учитељ у Лаћарку *Велимир Љубићковић* престао се у 23. години живота.

ПРИМАЊЕ У СРБСКУ УЧИТЕЉСКУ ШКОЛУ СОМБОРСКУ.

За 1882/3. годину.

У србској учитељској школи сомборској започиње се школска 1882²/₃. година 1. септембра о. г. по нашем календару.

У учитељску школу примају се:

а) За приправнике, младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајету годину навршили и четврти гимназијални, трећи реални, или четврти разред грађанске школе с довољним успехом свршили.

б) За приправнице примају се српкиње православне вере, које су четрнајету живота годину навршиле и IV. разр. србске више девојачке школе или IV. разред ниже реалке с добрим успехом свршиле, а притом су здраве и примерног моралног владања.

Једни и друге имају пријамни испит из славенског читања и из

приватног малог појања овде положити, да се види имају ли гласа за појање.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети: крштено писмо, лекарску сведоџбу о добром здрављу и сведочанство о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима. Они, који су пре једне или више година школу оставили, имају донети са собом сведоџбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом. Женске имају још донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврда местне политичне власти, да су дотични доиста у стању обавезу своју испунити.

Ученици, који желе стипендије из народних фондова добити, пошто се за приправнике упишу, нека молбенице тога ради са сведоџбом о сиромаштву до 8. Септембра о. г. поднесу вис. Шк. Савету у Карловцима; а они, који желе платонеумске стипендије добити, нека тако исто инструиране молбенице до истог рока поднесу платонеумском одбору у Сомбору.

На стипендије ове имају изгледа само они приправници и приправнице, који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања, а притом се отлично или бар добро уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.*)

У Сомбору 15. августа 1882.

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ, управитељ.

*) Од стране управе србске учитељске школе учтиво се умољавају сва уредништва србских листова, да ову објаву бесплатно обнародовати изволе.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

У Новом Саду изабрани су условно Милош Белеслин за класикског и сври. приправник Ђорђе Михајловић за ченејског учитеља.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Шиклошу. Плата 451 ф. и стан. Рок 1. септ. Молбенице се шаљу цркви. шк. одбору.

— Тражи се учитељ у Старој Молдави. Плата 300 ф., стан и огрев Рок до 31. авг. по новом календару. Молбенице се шаљу упр. одб. крашовско-серењске жупаније у Луци.

— Тражи се учитељ у Пивница. Плата 188 ф., 25 мерова жита, по сесије и 4 и по јутра земље и стан. Рок 1. септ. Молбенице се шаљу цркви. шк. одбору.

— Тражи се у Мостару 2 учитељице и 4 учитеља, од којих један равнајући. Учителицама је плата 500 ф., учителима 600 ф. и равнајућем још 200 ф. доплата, и једне и други добијају стан са намештајем и огрев. Којод изабран буде добија још 50 ф. путна трошка. Рок до 14. авг. Молбенице се шаљу пр. школском надзорништву православне школе.

— Тражи се учитељ у Гаду. Плата 80 ф. 30 кибли жита, 70 кибли кукуруза, огрев, соли, свеће, стан и 4 ланца земље. Рок до 29. авг. Захтева се лични долазак (!).

— Тражи се учитељ и појањ у Мајару поджепуаније Ђаковачке, Плата 350 фор., стан, врт и дрва. Рок до 31. авг. по нов. кал.

— Поновљен је стечај за учитеља у В. Гају. Рок до 31. авг. Исто тако за учитеља у Жумберку. Рок до 8. септ. (В. Ш. л. бр. 11.)

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. Д. Х. Л. у Новом. Послали смо Вам накнадно и бројеве од друге трећине године. — Сл. училишн у Србу. Пошто наш лист стаје 3 ф., то смо 1 ф. 50 н. пренели у идућу годину. — Г. В. К. уч. у Панчеву. Заостале бројеве послали смо по Вашој жељи.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.